

Asia: VN/20323/2020

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100)

Valitkaa jompikumpi alla olevista vaihtoehdoista

Lausunnonantajalla on lausuttavaa esitysluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lahden kaupungin lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaalija terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin

lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100)

Soteuudistuksen toteuttaminen

Väestön ikääntymisen, palvelukysynnän kasvun ja julkisen talouden paineiden vuoksi sote-uudistuksen tarve on selvästi olemassa. Järjestämisvastuun kokoaminen kuntaa suuremmille toimijoille on pääosin perusteltua, mutta uudistus ei Lahden kaupungin näkemyksen mukaan kaikilta osin toteuta sille asetettuja tavoitteita. Päijät-Häme on jo toteuttanut sotelaki-esityksen mukaisia uudistuksia ja Päijät-Hämeellä onkin edelläkävijänä mahdollisuus jakaa tietoutta ja hyviä käytäntöjä muille alueille.

Hyvinvointialueiden perustaminen ja niiden toiminnan käynnistäminen on iso muutosprosessi, joka edellyttää huolellista valmistelua. Uudistuksen vaikutukset ovat moniulotteiset ja sen toteuttamiseen liittyy edelleen monia epävarmuustekijöitä. Edellä mainittu huomioiden lainsäädännön tulee olla kokonaisuudessaan valmis ennen uudistuksen täytäntöönpanoon ryhtymistä.

Lahden kaupungin näkökulmasta esityksessä on huomioitava seuraavat asiat:

- 1) Hyvinvointialueen rahoitus oltava oikeudenmukainen – rahoituksen siirtymäaikaa on lyhennettävä
- 2) Kaupunkien kyvystä panostaa elinvoimaan ja investointeihin on huolehdittava
- 3) Kaupungin omaisuus tulee korvata täysmääräisesti eri omaisuusjärjestelyissä
- 4) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vaatii lisää rahoitusta
- 5) Nykyisillä rakenteilla tuetaan parhaiten lasten ja nuorten hyvinvointia arjessa
- 6) Strategisilla monituottajamalleilla on saatava tuottaa hyvinvointia

Hyvinvointialueen rahoitus oltava oikeudenmukainen

Sote-lakiehdotuksen mukainen valtion rahoitus ei riitä päijäthämäläisten tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen rahoitus uhkaa jäädä seitsemän vuoden siirtymäajan jälkeen väestön laskennallista palvelujen tarvetta pienemmäksi.

Syynä rahoitusvajeeseen ovat väestörakenteen muutos ja tällä hetkellä selvästi muuta maata edullisemmin järjestetyt sote-palvelut. Ennusteiden mukaan hyvinvointialueen väestö vähenee ja puolestaan 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa merkittävästi.

Tästä seuraa tilanne, jossa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen saama rahoitus ei riitä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelujen järjestämiseen väestön kasvavien palvelutarpeiden mukaisesti.

Esityksestä on tehtävä oikeudenmukaisempi ja lyhennettävä hyvinvointialueiden rahoituksen siirtymäaikaa seitsemästä vuodesta neljään vuoteen.

Huolehdittava kaupungin elinvoimasta jatkossakin

Esityksen rahoitusmalli kohtelee epäoikeudenmukaisesti kuntia, jotka ovat pystyneet esimerkiksi tuottavuustoimenpiteiden ja rakenteellisten uudistusten kautta pitämään sote-kustannukset tarvevakioitua keskiarvoa alemmalla tasolla. Tästä syntyy huoli kuntien elinvoiman ja kilpailukyvyn

säilyttämisestä ja vahvistamisesta soteuudistuksen jälkeen. Tulevan rahoitusmallin tulee varmistaa kunnille mahdollisuudet tuottaa niille kuuluvat palvelut ja toteuttaa tarvittavat investoinnit.

Kuntien taloudellinen tilanne oli jo ennen koronakriisiä haastava. Eri asiantuntija - arvioiden mukaan kuntien menojen kasvupaine on jatkossakin suurempaa, kuin mihin tulopohja antaisi myöden. Huolena on juuri eri muutostrendien yhteisvaikutus.

Kunnat huolehtivat jatkossakin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ohella merkittävästä määrästä peruspalveluja, joiden hoitamisen edellytykset on turvattava uudistuksen ohella. Samalla on huolehdittava kuntien kyvystä edistää alueensa elinvoiman kannalta keskeisiä investointeja.

Lakiluonnos ei saisi rajoittaa ja supistaa kaupunkien taloudellista liikkumavaraa ja nostaa velkaantumistasetta. Kaupungille jäljelle jäävät osuudet sekä yhdyspinta- ja muutostehtävät pitää kompensoida täysimääräisesti rahoituksessa. Lisäksi kuntien verotusoikeutta ei saisi kunnallisen itsehallinnon nojalla rajata ja maakuntien toiminnan osalta olisi huolehdittava, että kokonaisveroaste pysyy kohtuullisena tai neutraalina.

Valtionosuuden lisäyksien ja vähennyksien toteuttaminen tulee kuntien ja valtion välisessä suhteessa tosiasiallisesti toteuttaa kustannusneutraalisti. Esitysluonnoksessa on huomioitava ettei kuntien perustehtävien toteuttaminen saa vaarantua ja/tai kunnan veroprosentteihin kohdistu korotuspaineita. Tasapainotilan muutoksen rajoittaminen 60 euroon asukasta kohden tarkoittaa Lahden kaupungille laskennallisesti 0,33 prosenttiyksikön korotuspaineen kunnallisveroprosenttiin.

Valtionosuusperusteissa sekä verotuloihin perustuvassa valtionosuuden tasauksessa tulisi huomioida myös muutoksesta aiheutuvat kuntakohtaiset erot tasaamalla uudistuksesta johtuvia kustannuksia kuntien kesken. Kuntien rahoitusjärjestelmää tulee olla valmius korjata tarvittaessa heti soten voimaantulon

jälkeen.

Esityksen vaikutusarvioinneissa ei ole analysoitu kaupunkien ja kuntien mahdollisuuksia selviytyä tehtävistään, veloistaan ja velvoitteistaan sote-uudistuksen toteutuessa ja kuntien verotulojen pienentyessä.

Hyvinvointialueella tulisi olla mahdollisuus arvioida ja sopia omista lähtökohdistaan tehtävien hoitamisesta kuntien kanssa. Hyvinvointialueella tulisi olla mahdollisuus siirtää järjestämisvastuuta harkitsemassaan laajuudessa kunnille sekä ottaa kunnilta hoidettavakseen korvausta vastaan myös muita kuin kuntien vapaaehtoisia tehtäviä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kuntien järjestämien työllisyyspalvelujen ja perustettavan hyvinvointialueen saumattomaan yhteistyöhön.

Kaupungin omaisuus tulee korvata täysmääräisesti eri omaisuusjärjestelyissä

Voimaanpanolain mukaan sairaanhoitopiirit ja erityishuoltopiirit siirrettäisiin sote-maakuntiin suoraan lain nojalla ja kaikki niille kuuluneet sitoumukset, sopimukset, varat ja velat siirtyisivät yleisseuraantona sote-maakunnalle. Esityksessä sote-maakuntiin siirrettävien kuntayhtymien jäsenkunnille ei maksettaisi korvausta omaisuuden siirtymisestä, mikä aiheuttaisi sen, että jo kunnilla olevat velat jäisivät kuntien vastuulle samalla kun rahoitusasema heikkenisi ja omaisuus siirtyisi maakunnille - syntynyttä tilannetta ei voida pitää kestäväenä ja tarkoituksenmukaisena.

Kaupungin omaisuus tulee korvata täysimääräisesti. Kompensoitaviin kustannuksiin on luettava perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla kunnilta siirtyvä irtain omaisuus ja kuntayhtymien peruspääomaosuudet täysimääräisesti. Sairaanhoitopiirien/ kuntayhtymien maapohjien pitää säilyä kaupungin omistuksessa.

Kunnille syntyy merkittävää taloudellista riskiä mahdollisesti tyhjiksi jäävistä toimitiloista. Nykyiset vuokrasopimukset voivat olla jopa 25 vuotta pitkiä ja kiinteistöt voivat sijaita alueilla, joissa niiden vuokraaminen muille toimijoille ei ole todennäköistä. Kaupungin näkökulmasta riskejä ovat esimerkiksi vuokrasopimusten siirrot, jotka olisivat voimassa vain vuoden 2025 loppuun asti.

Sote-kiinteistöomaisuuteen liittyvät riskit tulee järjestelyssä kohdentaa hyvinvointialueelle, joka omilla toimillaan pystyy vaikuttamaan kiinteistöjen käyttötarpeeseen. Uudistus ei saa aiheuttaa kunnille sotekiinteistöihin liittyviä taloudellisia riskejä ja seuraamuksia. Siirtymäkauden sitovan vuokrajakson tulee olla vähintään 5 vuotta, jotta kunnat voivat varautua ja valmistautua eri muutoksiin. Lisäksi on myös huomioitava, että siirtymäkauden jälkeen laadittavat vuokrasopimukset ja muut sopimukset on määriteltävä laadittavaksi siten, että vuokrataso mahdollistaa laadukkaan ja ennakoivan kiinteistöpidon, investointien riskittömän toteuttamisen sekä omaisuuden arvon säilyttämisen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vaatii rahoitusta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen roolia ja velvoitteita pitää selkeyttää kunnan osalta ja kuntien hyterahoitusta olisi lisättävä. Kuntien merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä tulee huomioida ja varmistaa että kunnilla on sen toteuttamiseksi riittävät taloudelliset resurssit ja osaaminen. Esityksessä ei huomioida hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävien erityispiirteitä suurissa kaupungeissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen piiriin on luettava ja valtionosuuksien laskennallisissa perusteissa huomioitava kaupunkien toteuttamat syrjäytymistä ja segregaaation haittoja ehkäisevät toimet.

Kaupungin vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on vaikeaa toimeenpanna käytäntöön, jos

riittävää rahoitusta ei ole osoitettu ja kohdennettu hyte-työhön pitkäjänteisesti.

Nykyisillä rakenteilla tuetaan parhaiten lasten ja nuorten hyvinvointia arjessa Hallituksen esityksen psykologien ja kuraattoreiden hallinnollista siirtoa koskeva osuus vaarantaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain varhaista tukea ja yhteisöllisyyttä painottavan opiskeluhuollon kehittämistyön, etäännyttää psykologi- ja kuraattoripalvelut kauemmas koulujen ja oppilaitosten arjesta, vähentää yhteisöllistä työtä ja vaarantaa työvoiman saatavuuden.

Oppilas- ja opiskeluhuollon tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Psykologin ja kuraattorin kuuluminen samaan työyhteisöön opettajien kanssa lujittaa yhteisöä, parantaa oppilashuollon henkilöstön kouluyhteisön tuntemusta ja edistää konsultaatiosuhteen (psykologi/kuraattori ja opettajat) muodostumista. Toimivien oppilas- ja opiskeluhuoltopalveluiden kehittäminen vaatii kuntien, asuinalueiden ja koulujen erityispiirteiden vahvaa tuntemusta. Yhteisöllisen työn arvo jää lakiesityksessä yksilötyön ja palveluketjujen kehittämisen varjoon. Yksilökohtainen ja yhteisöllinen työ kulkevat parhaimmillaan rinnakkaisesti niin että tukitoimet pystytään kohdentamaan oikea-aikaisesti ja -tasoisesti.

Kysymystä tietojärjestelmien ja rekistereiden yhteensopivuudesta, tiedolla johtamisesta sekä asiakkuuksien ja palveluiden hallinnasta tulisi ratkaista laajemmin tulevien maakuntien ja kuntien välisenä kokonaisuutena. Yhteensovitettavia tietojärjestelmiä tarvitaan myös sivistystoimen ja sote-palveluiden välille.

Kunnilla tulee säilyä nykyinen mahdollisuus valita palveluiden järjestämisen tapa ja tuottaa psykologi- ja kuraattoripalvelut itse tai osana hyvinvointialueen toimintaa. Päijät-Hämeessä kunnat ovat päätyneet tuottamaan palvelunsa itse ja luoneet toimivat, yhteiset yhteistyörakenteet hyvinvointikuntayhtymän kanssa. Tällä mallilla ja näillä rakenteilla tuetaan parhaiten lasten ja nuorten hyvinvointia arjessa.

Mahdollistettava strateginen monituottajamalli

Hallituksen esitys ei tue tarpeeksi monituottajuutta, joka erityisesti perustason palvelujen tuotannossa on laajasti käytössä eri toiminnoissa ja eri alueilla.

Esitetyt omaa tuotantoa koskevat vaatimukset heikentävät mahdollisuuksia järjestää toimintaa tehokkaasti ja tuottavasti. Rahoituksen tiukkuus edellyttää sitä, että sote-maakunta saa vapaammat kädet arvioida tuotantotapojaan. Valtion ei pidä ohjata liian yksityiskohtaisesti hyvinvointialueiden operatiivista toimintaa. Järjestäminen voidaan toteuttaa osin ja laajastikin myös monituottajamallilla. Oman palvelutuotannon vaade johtaa todennäköisesti sellaisiin palvelutuotantoratkaisuihin, jotka eivät edistä maakunnallisten toimivien palvelukokonaisuuksien syntymistä.

Monituottajuuden tarpeeton rajoittaminen johtaa palveluiden saatavuuden heikkenemiseen ja sitä kautta vaikeuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden tarkoituksenmukaista järjestämistä.

Takala Terhi
Lahden kaupunki, konsernipalvelut